

*מסכת עבודה זרה דף ג'

אם לא שומרים ישראל את התורה
חוזר העולם לתהו ובהו
הגמרא ממשיכה לברר, משום איזו טענה באים
אומות העולם לעתיד לבוא לפני הקדוש ברוך
הוא לבקש שכרם. אלא כך אומרים עובדי כוכבים לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם!
ישראל שקיבלוהו היכן קיימוהו? אמר להם הקב"ה, אני מעיד בהם שקיימו את
התורה כולה. אומרים לפניו, ריבוננו של עולם! כלום יש אב שמעיד על בנו, והרי
ישראל נקראים בנו שנאמר: "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל"? אמר להם הקב"ה, שמים וארץ
יעידו בהם שקיימו את התורה כולה! אומרים לפניו, ריבוננו של עולם! שמים וארץ
נוגעים בעדותן, שהרי כך נקבע בבריאתם שאם לא יהגו ישראל בתורה מיד אין
להם קיום? ואמר רבי שמעון בן לקיש, מהו שנאמר ה"א הידיעה בכתוב: "וַיְהִי
עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי", שממנו משמע ליום השישי המפורסם של ששה בסיון,
שעתידים ישראל לקבל התורה? מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר:
אם ישראל מקבלין את תורת מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתהו ובהו. ואמר
חזקיה, מהו שנאמר: "מִשְׁמַיִם הַשְּׁמַעַת דִּין אֶרֶץ וְנָאָה וְשָׁקְטָה", אם הארץ יראה
בשעת נתינת דיני התורה במתן תורה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה? אלא
בתחלה יראה שמא לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתהו ובהו, ולבסוף
כשקבלוה ב'נעשה ונשמע' שקטה.

הגויים עצמם מעידים
שישראל קיימו את התורה
אמר להם הקב"ה, מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו
את התורה כולה. יבא נמרוד, ויעיד באברהם שלא עבד
עבודת כוכבים, כשהשליך את אברהם אבינו באור כשדים על שלא קיבל עליו
לעבוד עבודת כוכבים⁵. יבא לבן, ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, אפילו
שהיה חתנו וגר אצלו עשרים שנה לא נמצא בידו אפילו כלי קטן של לבן⁶. תבא
אשת פוטיפרע, ותעיד ביוסף שלא נחשד על אשת איש שנאסרה על בני נח. יבא
נבוכדנצר, ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. יבא דריוש, ויעיד
בדניאל שלא ביטל את התפלה. יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני,
ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה, שנאמר: "וַיִּתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ".
אמרו האומות לפני הקדוש ברוך הוא, ריבוננו של עולם! תנה לנו מצווה ונעשנה!
אמר להם הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת – בעולם הזה, יאכל
בשבת. מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן מצוה
קלה יש לי ו'סוכה' שמה, לכו ועשו אותה. שואלת הגמרא, וכיצד יכול לתת להם
5 שנאסרה לבני נח ואברהם בן נח הוא: שלא היה בשעת מתן תורה, ועל שם כך נקרא 'אמרפל' ב'כיצד מעברין'
(עירובין נג.). שאמר והפיל אברהם בכבשן האש. רש"י.
6 דכתיב 'מה מצאת מכל כלי ביתך' אפילו סכין אפילו המנק אפילו מחט, ובני נח נצטוו על הגזל – ויעקב קיים.
רש"י.

מצווה שיקיימוה לעתיד לבוא, והרי אמר רבי יהושע בן לוי, ממה שנאמר: "אֲשֶׁר
אֶנְכִי מִצְוָה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" לומדים, קיום המצוות הוא רק 'היום' כלומר בעולם
הזה, אבל אינו יכול לעשותם לעולם הבא. ועוד שהיום לעשותם, ולא היום ליטול
שכר? אלא עונה הגמרא, שבכל זאת כך אמר להם הקב"ה, כיון שאינו בא בעלילה
עם בריותיו.

הגויים אינם מקיימים מצוות ואומרת הגמרא, שמצוות סוכה נקראת 'מצוה קלה',
משום שאין בה חסרון כיס. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך
ועושה סוכה בראש גגו ששם היה רוב תשמישתם, והקדוש ברוך הוא מקדיר⁷
עליהם חמה בכח חום גדול של תקופת תמוז⁸, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו
ויוצא, שנאמר: "נִנְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵימוֹ", כלומר: ננתקה
מצוות סוכה שהטילו עלינו. שואלת הגמרא, וכיצד מקדיר עליהם את החמה,
והרי מקודם אמרה הגמרא, שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרונאי עם בריותיו?
עונה הגמרא, שגם אצל ישראל יוצא לפעמים שתקופת תמוז חלה בתשרי. ואף
שאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, וממילא מותר להם לצאת בכזה אופן, מכל
מקום אינם בועטים בסוכה כפי שעשו הגויים. מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהם,
שנאמר: "יּוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחַק וגו'", אמר רבי יצחק, אין שחוק לפני הקב"ה אלא
אותו היום בלבד.

הגרים שתגידו ויש ששנו את מה שאמר רבי יצחק על ברייתא אחרת. ששנינו, רבי
לעתיד לבוא יוסי אומר, לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירים. שואלת
הגמרא, והרי אין מקבלים גרים לעתיד לבוא, ששנינו, אין מקבלים גרים לימות
המשיח, כשם שלא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה? אלא שנעשו
גרים גרורים מאיליהם, בלא שאנו נקבלם כיון שעושים רק משום גדולתם של
ישראל. ומניחים תפילין בראשיהן, תפילין בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם, מזוזה
בפתחיהם. כיון שרואים מלחמת גוג ומגוג, שואלים הגרים את צבאו, על מה
באתם? אומרים חיילותיו "על ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ", ומשום כך כל אחד מנתק מצוותו
והולך, שנאמר: "נִנְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ". והקב"ה יושב ומשחק, שנאמר: "יּוֹשֵׁב
בְּשָׂמִים יִשְׁחַק וגו'". אמר רבי יצחק, אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד.

יומו של הקדוש ברוך הוא שואלת הגמרא, והאם אין הקדוש ברוך הוא שוחק בזמן
אחר, והרי אמר רב יהודה בשם רב, בשנים עשרה
שעות שביומו של הקדוש ברוך הוא, שלש הראשונות יושב ועוסק בתורה. שלש
שעות שניות, יושב ודן לקצוב לבריות מהיכן תזדמן להם פרנסתן⁹. כיון שרואה

7 'מקדיר' – לשון נוקב. רש"י.

8 הנמשכת שלשה חדשים עד יום תקופת תשרי. רש"י.

9 כרבי יוסי דאמר במסכת ר"ה: אדם נידון בכל יום, דכתיב 'דבר יום ביומו' [מלאכים א ח, נט]. רש"י.

שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים. שלש שעות שלישיות, יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים. שלש שעות רביעיות, יושב ומשחק עם לויתן, שנאמר: "לִוְיָתָן זֶה יִצְרֶתָ לְשֹׁחַק בּוֹ?" אמר רב נחמן בר יצחק, עם בריותיו משחק. אולם על עבירות שעושים בריותיו, אינו שוחק אלא באותו היום בלבד.

אמר רב אחא לרב נחמן בר יצחק, מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה. ומבררת הגמרא מנין לומדים זאת. אם מהכתוב: "וַיִּקְרָא ה' וכו' בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וגו'", יתכן שהיה זה רק באותו היום. ואם מהכתוב: "אִם אֶשְׁכַּח וְיִרְשָׁלַם וגו'", יתכן ורק אין שכחה, אבל יתכן ויש שחוק לפניו. אלא מהכתוב: "הַחֲשִׁיתִי מַעֲוָלִים אַחֲרַיִשׁ אֶתְאַפֵּק וגו'".

שואלת הגמרא, אם כן מה עושה מאז שנחרב הבית בשלש שעות רביעיות? עונה הגמרא, שיושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן, שנאמר: "אֶת מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת מִי יִבִּין שְׂמוּעָה גְּמוּלִי מִחֻלָּב עֲתִיקֵי מִשְׁדִּים", למי יורה דעה ולמי יבין שמועה? לגמולי מחלב שמתו כשהן קטנים, ולאלו שהסתפקו מלינק משדי אדם. ולפני חורבן הבית אומרת הגמרא או שלמד עמם מיטטרון, או שהקב"ה גם שיחק עם הלויטן וגם למד תורה עם תינוקות של בית רבן.

לילו של הקדוש ברוך הוא שואלת הגמרא, ומה עושה הקדוש ברוך הוא בלילה? עונה הגמרא, או נאמר שעושה כעין מה שעושה ביום.

או נאמר שרוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר: "רָכַב אֱלֹקִים רִבְתִּים אֵלָּפִי שָׁנָאן" אין לקרוא "שָׁנָאן" אלא 'שאינן'. כלומר שחסר מחשבון עשרים אלף שנים, סך הכל שמונה עשרה אלף. או נאמר שיושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר: "יּוֹמָם יִצְנָה ה' חֲסִדוֹ וּבִלְיָלָה שִׁירוּ עַמִּי" שביום דן וזן ומלמד תורה, ובלילה נוהג בשירו למעלה עמי למטה, שאף דוד לא היה מנמנם אלא כשינת הסוס, וכל הלילה מתעסק בשירות ותשבחות ובתורה.

אמר רבי לוי, כל מי שעוסק בתורה ופוסק על דברי שיחה בטלה, מאכילים לו גחלי רתמים. אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד, שנותן חינו בעיני הבריות ביום, שנאמר: "יּוֹמָם יִצְנָה ה' חֲסִדוֹ וּבִלְיָלָה שִׁירוּ עַמִּי". מה טעם יומם יצוה ה' חסדו? משום שבלילה שירו עמי. ויש אומרים שכך אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום.

אמר רב יהודה אמר שמואל, נאמר: "וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כְּדָגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׂ לֹא מִשַּׁל בּוֹ", למה נמשלו בני אדם כדגי הים? לומר לך, מה דגים שבים כיון שעולים ליבשה מיד מתים, אף בני אדם אם פורשים מדברי תורה ומן המצות מיד מתים.

כל מיחושי האדם משמים חוץ דבר אחר, מה דגים שבים, כיון שקדרה עליהם חמה מצינים פחים מיד מתים, כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד

מתים. ואומרת הגמרא, שיש המפרשים זאת בעולם הזה כפי שאמר רבי חנינא, כל מחושות ומכאובות הבאים לאדם כולם על ידי גזירת שמים, חוץ מצינון ופחים שזהו חולי הבא על ידי חום, שנאמר: "צִנִּים פְּחִים בְּדָכָךְ עֲקֹשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם".

ויש אומרים שהדבר הולך על העולם הבא, כפי שאמר רבי שמעון בן לקיש, אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר. רשעים נידונים בה, שעל ידי חום השמש לא יישאר להם שורש לא בעולם הזה, ולא ענף לעולם הבא. וצדיקים מתרפאין בה, ולא עוד אלא שמתעדנין בה.

עוד פירוש מביאה הגמרא על הפסוק שהביאה "וַתַּעֲשֶׂה אֱלֹהִים אֶת־הַיָּם וְהַיָּבֵשׁ", מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. וזה מה ששנינו, רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו.

